Kolonie Józefa

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

FUNDACJA ZAWSZE WARTO

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wolontariat dla dziedzictwa

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

KOLONIE JÓZEFA to tytuł projektu edukacyjnego, który swoją nazwę zawdzięcza kolonizacji józefińskiej, a ta była planową akcją osadniczą, prowadzoną przez cesarza Józefa II w końcu XVIII w., głównie w Galicji.

Kolonistów werbowano głównie w krajach nadreńskich, a ci przyjeżdżali uciekając często z niespokojnych terenów. Dla nowych osadników głównym obszarem kolonizacji miały być dawne królewszczyzny, folwarki starostw niegrodowych, wójtostwa, a także ziemie należące do skasowanych klasztorów.

Osady lokowano obok istniejących wsi, z wytyczeniem odrębnego układu urbanistycznego, często w układzie zabudowy łańcuchowej lub w obrębie istniejących wsi.

Koszty kolonizacji okazały się być bardzo wysokie i ostatecznie w 1785 r. została ona wstrzymana, jednak napływ ludności niemieckiej trwał. Koloniści józefińscy zasilili społeczność mniejszości niemieckiej Galicji.

Do 1789 r. na terenach Sądecczyzny zamieszkało 235 niemieckich rodzin.
Kolonizacja niemiecka ostatecznie nie przyniosła poważniejszego napływu ludności i oczekiwanych przez monarchię habsburską korzyści gospodarczych oraz politycznych.
W kolejnych latach, szczególnie w XIX wieku osadnictwo rozwijało się słabo, a już po 1860 r. regularnie malała.

Po 1945 roku resztki potomków kolonistów opuściły ziemię sądecką zamykając tym samym czas ich obecności na tym terenie. **Pozostały po nich relikty zabudowy wiejskiej i miejskiej oraz świątynie i cmentarze...**

Ciekawy sektor poświęcony kolonistom niemieckim można oglądać w Sądeckim Parku Etnograficznym.
Celem projektu było zinwentaryzowanie pozostałości kolonii józefińskich w kilku wybranych gminach Sądecczyzny.

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

Kolonie józefińskie:

Barcice	[4]
Biczyce Dolne	[5]
Biegonice	[6]
Chełmiec	[7]
Dąbrówka	[8]
Gaboń	[9]
Gaj	[10]
Gołkowice	[11]
Juraszowa	[12]
Kadcza	[13]
Łącko	[14]
Mokra Wieś	[15]
Morawina	[16]
Mystków	[17]
Naszacowice	[18]
Olszanka	[19]
Piątkowa	[20]
Podegrodzie	[21]
Rytro	[22]
Stadła	[23]
Stary Sącz	[24]
Strzeszyce	[25]
Szczereż	[26]
Świerkla	[27]
Świniarsko	[28]
Żbikowice	[29]

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

FUNDACJA ZAWSZE WARTO

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wolontariat dla dziedzictwa

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

kolonie józefińskie

Barcice Niemieckie

RYS HISTORYCZNY

Barcice Dolne to miejscowość w całości położona na równinie, na lewym brzegu Popradu, na wysokości 325 m n.p.m. Najstarsza, historyczna część wsi mieści się przy drodze prowadzącej z Barcic do Cyganowic. Wieś posiada ok. 17 dróg o łącznej długości około 10 km.

Do 1785 roku dzierżawa barcicka, obejmująca: Barcice, Rytro, Przysietnicę, Wolę Krogulecką, Suchą Strugę i Obłazy - była w posiadaniu Urszuli (Elżbiety) Moszkowskiej, która tytułowała się starościną barcicką. Folwark barcicki istniał w północnej części starostwa, na terenie niwy Szczuglin. To przede wszystkim tutaj chłopi barciccy odrabiali pańszczyznę. W 1787 roku osiedlono na terenie niwy dominialnej Szczuglin 18 rodzin osadników niemieckich. Ziemię byłego folwarku podzielono w równych częściach pomiędzy kolonistów.

Koloniści barciccy byli przede wszystkim wyznania rzymskokatolickiego i z tego powodu szybciej asymilowali się z tutejszą ludnością. W połowie XIX wieku było tutaj 14 domów. Dzięki zawieranym związkom małżeńskim, coraz częściej pojawiają się nazwiska polsko brzmiące. W dokumentach uwłaszczeniowych dla Barcic z lat 50. XIX wieku, ziemia zajęta przez kolonie w Barcicach określana jest jako „Barcice Colonial", zaś pozostała jako „Barcice National". Z inicjatywy kilku kolonistów, którzy nie czuli się spolonizowani, udało się utworzyć nową wieś - Barcice Dolne, formalnie z dniem 1 stycznia 1910. Obszar wsi wyznaczono według granic niwy Szczuglin. Większość z inicjatorów wyjechała jeszcze przed I wojną światową, pozostali w trakcie działań wojennych. W nowej miejscowości uporządkowano numerację domów. Zwolnione numery przydzielano nowym budynkom w Barcicach, które zaczęto nazywać „Górnymi". Bez zmian pozostawiono numerację parcel gruntowych, gdyż dla Barcic zaczynała się ona od strony północnej, od niwy Szczuglin.

Podczas II wojny światowej Barcice Dolne przemianowano na Barcice Niemieckie (Deutsch-Bartschitz). Starą nazwę przywrócono po wojnie.

Charakterystyczna zabudowa jednostek osadniczych

Barcice - zdjęcie satelitarne

Udokumentowana zabudowa wskazuje na obecność na tym terenie układu urbanistycznego charakterystycznego dla kolonii józefińskich. Natomiast budynki są bardzo zmodernizowane.

położenie - kierunek

Występująca zabudowa

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

FUNDACJA ZAWSZE WARTO

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wolontariat dla dziedzictwa

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

Kolonie józefińskie
Biczyce Dolne
(*Bitschitz*)

RYS HISTORYCZNY

Wieś położona w powiecie nowosądeckim, w gminie Chełmiec. Po pierwszym rozbiorze polski, w 1788 r . na terenie wsi osiedliło się 36 rodzin niemieckich kolonistów o wyznaniu luterańskim. Wieś została wtedy podzielona na dwie części: Polską (Biczyce Górne) oraz Bischitz (Biczyce Dolne). Pod koniec XIX wieku kolonie zostały spolonizowane. W 1900 roku, wieś liczyła: 122 katolików, 42 żydów, 78 ewangelików, 77 Niemców, 165 Polaków.

Die Bewohner von Bitschitz (Stand 1939)
Aus dem Buch von Roland Walloschke
„Von der Pfalz zum Dunajetz"

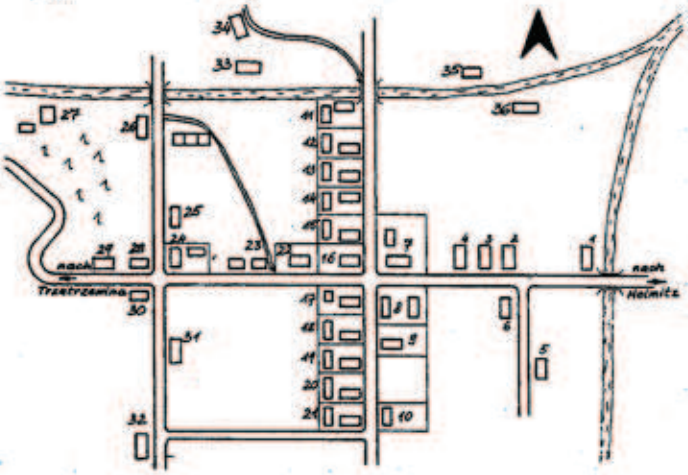

1. Familie Baum
2. Buchmelter, Karl u. Auguste*Schreiner, Kinder: Karl, Franz, Adele Anna, Josef, Wilhelm Johann, Eugen, Gustav, Richard
3. Pole 4. Pole
5. Schreiner, Leopold u. Juliane *Schreiner, verw. Muth; Kinder: Mathilde, Reinhold, Henriette, Hans Muth, Brigitte Schreiner
6. Muth,Johann u.Katharine*Schreiner;Kind
7. Pole Kędryna
8. Danek, Rudolf u. Julie*Ladenberger;Kind
9. Zasowski, Josef und Elisabeth*Nahrgang; Kinder: Eugen, Robert.
10. Pole
11. Alexander, Philipp u.Elisabeth*Schreiner; Kinder: Emma,Otto,Mathilde,Elisabeth
12. Fürst, Peter und Charlotte *Gerhardt; Kinder: Magdalene, Viktor, Ottilie, Jakob, Mathilde, Eugen
13. Nahrgang, Paul u. Karoline *Roos; Kinder: Julius, Helene, Irene
14. Jude Steinhoff
15. Jude Hochhäuser
16. Neubau
17. Jude
18. Familie Weimer
19. Schreiner und Ehefrau *Lützenberger; Kinder: Philipp, Susanne, Rudolf
20. Pole. 21. Pole
22. Hawrylow, Johann u.Stefanie*Ladenberger; Kinder: Mathilde, Elvira, Johann, Sigmund
23. Kaspar, Johann und Ehefrau, geb. Lützenberger; vier Kinder
24. Neubau Danek / Lützenberger
25. Armenschutzhaus für Landarbeiter
26. Muth und Elisabeth, geb. Schreiner; Kinder: Heinrich, Irmgard
27. Butz, Peter und Elisabeth, geb. Fürst; Kinder: Helene, Johann, Emma
28. Butz, Johann und Ehefrau; Kinder: Rudolf, Eduard, Friedrich, Helene, Johann, Hermine
29. Jude 30. Jude
31. Pole
32. Polnische Schule
33. Frau Jaworska
34. Kaspar, Peter
35. Zimmermann, Johann und Elisabeth, geb. Bischoff
36. Palmi, Konrad u. Elisabeth *Gerhardt

Plan osad niemieckich z 1939r, źródło:[http://www.galiziengermandescendants.org/Maps/]

Lokalizacja

Stan istniejący

Na terenie miejscowości nie znaleziono zabudowań poniemieckich. Obok została rzedstawiona mapa zabudowy koloni józefińskich. Niektóre z domów posiadają pojedyncze cechy, nawiązujące do stylu budowania w konloniach józefińskich. Większość domów została wyburzona lub rozpadła się na skutek pożaru i braku konserwacji.

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

kolonie józefińskie

Biegonice

RYS HISTORYCZNY

Biegonice to osiedle Nowego Sącza w południowo.-zachodniej części miasta. Graniczy z sądeckimi osiedlami: Dąbrowka i Wólki. Od pd. z gm. Stary Sącz (Łazy Biegonickie, miasto Stary Sącz) i gm. Podegrodzie (Podrzecze). Nazwa ma pochodzić od imienia jednego z ówczesnych mieszkańców wioski- Bieguna.
Wieś wzmiankowana w 1280 r. (dokument lokacyjny klasztoru klarysek starosądeckich). Do 1782 r. była własnością klarysek starosądeckich.
Od 1782 r. do skarbu austriackiego (tzw. fundusz religijny). Od ok. 1786 kolonia niemiecka Biegonice Niemieckie (Laufendorf). Następnie gmina jednowioskowa. W latach 50. i 60. XX w GRN Biegonice (Biegonice, Dąbrówka Polska, Łazy Biegonickie, Myślec). W 1973 r. część Biegonic włączono do Nowego Sącza. Całe Biegonice włączono do Nowego Sącza w 1977 r.

Istniejąca zabudowa

W 1782 roku powstała w Biegonicach tzw niemiecka wieś- Laufendorf (katolicko- luterańsko- reformowana. Koloniści byli wyznania ewangelickiego, i mimo bardzo długiego pobytu na terenach Biegonic (prawie 100 lat) nigdy się nie spolonizowali. Na terenie dzisiejszych Biegonic widoczne są ślady ówczesnej zabudowy, coraz częściej jednak jest ona zastępowana nowym budownictwem. Na terenie miejscowości znajduje się również niewielka kapliczka cholerycznа- pozotałość po cmentarzu, który był miejscem pochówku 72 osób zmarłych w trakcie trwania epidemii choroby w 1873 roku.

Na terenie miejscowości nie zachowały się zabudowania z czasów kolonizacji józefińskiej. Można natomiast zauważyć kilka starych budynków, zbliżonych do takowego budownictwa.

Kapliczka - dawny cmentarz choleryczny

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

FUNDACJA ZAWSZE WARTO

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wolontariat dla dziedzictwa

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

kolonie józefińskie

Chełmiec

RYS HISTORYCZNY

Chełmiec leży przy lewym brzegu Dunaju w Kotlinie Sądeckiej przy drodze krajowej nr 28. Powstanie wsi datuje się na okres istnienia Państwa Wiślan, tj. przełom VIII-X w. W okresie od wczesnego średniowiecza do połowy XV wieku Chełmiec był pod jurysdykcją kasztelana sądeckiego, kolejno od połowy XV wieku do 1772 roku należał do powiatu sądowego sądeckiego.
Nad Dunajcem nieopodal mostu znajduje się stary modrzewiowy kościółek, pod wezwaniem św. Heleny. W kościółku tym odprawiane były nabożeństwa przez oddział polskiego rycerstwa (który to szedł za królem Janem III Sobieskim na odsiecz Wiednia).

W 1257 roku Bolesław Wstydliwy oddał Chełmiec żonie Kindze. Po jego śmierci w 1280 roku Kinga ufundowała starosądecki klasztor Klarysek, ofiarując na jego utrzymanie wszystkie folwarki na Sądecczyźnie, których była właścicielką. W 1579 roku przełożona klasztoru roku oddała Chełmiec w dożywotnią dzierżawę Spytkowi Jordanowi. Następnie wieś została przekazana Sebastianowi z Lubomierza. Kolejno Chełmiec znalazł się pod władzą austriacką (wynikiem I rozbioru Polski). W XIX wieku wieś została podzielona na część polską i niemiecką, w której skolonizowano osadników niemieckich. Od 1782 roku (kiedy to zlikwidowano starosądecki zakon) do 1945 roku wieś była własnością rodziny Wittingów, po której do dnia dzisiejszego znajdują się ruiny XIX-wiecznego murowanego dworu rodziny.

Położenie miejscowości

Jedyny zachowany budynek z czasów kolonii józefińskich

Szkic budynku

Istniejąca zabudowa po kolonizacji

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

kolonie józefińskie

DĄBRÓWKA

RYS HISTORYCZNY

Dąbrowa zlokalizowana jest w Kotlinie Sądeckiej u podnóża Podgórza Roznowskiego, przy drodze krajowej nr 75 w miejscu łączenia z drogą wojewódzką nr 975.

Jako pierwsze informacje o istnieniu wsi uznaje się wzmianki pochodzące z 1489 roku, z których wiadomo, że Dąbrowa należała do rycerskiego klucza wielogłowskiego. Z rejestru poborowego pochodzącego z 1581 roku wynikało, że klucz był własnością wdowy Wielogłowskiej, a dzierżawcą wsi i folwarku był Bartłomiej Stojowski. Z rejestru poborowego z 1629 roku wynikało, że kolejnym właścicielem Dąbrowy był Piotr Biernacki, który jako właściciel wsi figurował w rejestrze jeszcze w 1680 roku. W 1785 roku starano się utworzyć kolonię zwaną Emaus (Nowa Jerozolima), w której próbowano osiedlić 12 rodzin żydowskich.

Jednakże kolonia przetrwała zaledwie 2 lata, co było spowodowane nieumiejętnością prowadzenia gospodarki. Następnymi lokatorami kolonii byli koloniści niemieccy z Wirtembergii. W 1788 kolonia zmieniła nazwę na Neu Dąbrówka, a następnie na Dąbrówka Niemiecka, dla odróżnienia od dawnej zwanej teraz Polską. Finalnie w 1923 roku Dąbrówka Niemiecka została włączona do Nowego Sącza. Dąbrówka Polska w całości została włączona do miasta w marcu 1977 roku.

Położenie miejscowości

Występująca zabudowa

Na mapie obok przedstawiono układ zabudowy miejscowości. Wskazano zabudowę po kolonizacji. W Dąbrówce nie zachowało się dużo takowych zabudowań.

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

FUNDACJA ZAWSZE WARTO

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wolontariat dla dziedzictwa

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

KOLONIE JÓZEFIŃSKIE

GABOŃ NIEMIECKI

RYS HISTORYCZNY

Pierwsze informacje na temat tej wsi pojawiają się w 1276 roku, była to wieś rycerska należąca do komesa Mirosława. W tym czasie wieś nazywała się Gaben od nazwiska pierwszego właściciela. Istnieje też przypuszczenie, że wieś swoją nazwę zawdzięcza słowu „gabanie" co oznacza napastowanie czy skargę. W roku 1293 wsi zostały nadane prawa teutońskie (niemieckie).

WYSTĘPUJĄCA ZABUDOWA

Pod koniec wieku XIV i przez cały XV wieś należała do Wiernków herbu Janina, którzy wywodzili się od Mikołaja Wierzynka. W 1378 roku jedna z klarysek z klasztoru ze Starego Sącza zakupiła jedną z części Gabonia, tj. Opałaną. W 1604 roku klasztor klarysek starosądeckich dokupił resztę wsi. Od1770 do 1918 Gaboń znajdował się w zaborze austriackim. Od 1782 pozostawał w rękach austriackiego skarbu. Wówczas też osadzono w Gaboniu kolonistów niemieckich (Gaboń Niemiecki), obecnie jest to przysiółek wsi o nazwie Osada. Około roku 1880 wieś liczyła ok. 715 mieszkańców, w tym 55 pochodzenia niemieckiego (wyznanie ewangelickie). W 1925 roku Gaboń miał ok. 1020 mieszkańców, w tym 21 narodowości niemieckiej.

PRZYSIÓŁEK OSADA - ZDJĘCIE SATELITARNE

PRZYSIÓŁEK OSADA - DAWNIEJ GABOŃ NIEMIECKI

MAPA AUSTRO- WĘGIER Z 1906 r.

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

FUNDACJA ZAWSZE WARTO

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wolontariat dla dziedzictwa

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

GAJ - PRZYSIÓŁEK ŚWINIARSKA

ZIEMIA SĄDECKA

KOLONIA JÓZEFIŃSKA

GAJ – PRZYSIÓŁEK ŚWINIARSKA

NAZWA NIEMIECKA **HUTWEIDE**

OSADA ZAŁOŻONA W 1785 ROKU NA ZACHODNIM BRZEGU DUNAJCA W POBLIZU NOWEGO SĄCZA. LUDNOŚĆ OSIEDLEŃCZA O WYZNANIU MIESZANYM LUTERAŃSKO-REFORMOTORSKIM.

RUDOLF KESSELRING, [NEU SANDEZAER UND NEUMARKTER LAND- KRAKÓW 1941] PODAJE NIEMIECKICH WŁAŚCICIELI NA ZIEMI SĄDECKIEJ, KTÓRYCH POTOMNI OSIEDLANI BYLI W POROZBIOROWYCH KOLONIACH JÓZEFIŃSKICH. W HUTWEIDE [GAJ] RODZINY: OHLY, KERTH, BAUM, GERRIS.

W ROKU 1900 OSADA LICZYŁA 32 KATOLIKÓW, 6 ŻYDÓW, 51 EWANGELIKÓW, WSZYSCY ZADEKLAROWALI JĘZYK POLSKI JAKO OJCZYSTY.

OBECNIE POZOSTAŁYM WIDOCZNYM ŚLADEM KOLONI JEST CHARAKTERYSTYCZNY UKŁAD URBANISTYCZNY ULICY (PLACU) Z JEDNYM BUDYNKIEM MUROWANYM NA ZAKOŃCZENIU OSI.

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

FUNDACJA ZAWSZE WARTO

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wolontariat dla dziedzictwa

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

GOŁKOWICE DOLNE - KOLONIA JÓZEFIŃSKA CZĘŚĆ 1

Gołkowice Dolne (do 29 maja 1953 Gołkowice Niemieckie) – wieś, sołectwo w Polsce, położona w województwie małopolskim, w powiecie nowosądeckim, w gminie Stary Sącz w południowo-zachodniej krawędzi Kotliny Sądeckiej, w dolinie Dunajca. Nazwa wsi wywodzi się od jej założyciela Gołka, a według innej wersji od miejscowej odmiany pszenicy zwanej gołka.

Pierwsze dokumenty, dotyczące wsi sięgają 1276 roku, według nich wieś początkowo była własnością starosądeckiego klasztoru. Wtedy to ks. Kinga zezwoliła na przeniesienie wsi na prawo niemieckie. Jana Długosza w *Liber beneficiorum* wspominał o wsi Gołkowycze, w której znajdował się folwark i karczma, a od XVI w. również browar i młyn. Od XVI w. wieś zawierała siedzibę klucza gołkowickiego włości Klarysek starosądeckich. W latach 1579-1582 wieś była dzierżawiona przez Prokopa Pieniążka a w 1606 r. przez Sebastiana Lubomirskiego. We wrześniu 1770 r. wojska austriackie zajęły wieś i włączyły ją do Królestwa Węgierskiego, a w 1773 r. do Galicji. Od 1782 r. była własnością austriackiego skarbu państwa (tzw. Kamery). W latach 1784-1820 osadzono tutaj 37 rodzin niemieckich kolonistów; nazwę wsi zmieniono wówczas na Gołkowice Niemieckie (Deutsch Golkowitz). Zlokalizowano tam pozostałości osiedla kolonistów niemieckich z końca XVII wieku, które znajduje się po obu stronach drogi, prowadzącej do Krościenka. Charakterystyczną cechą zabudowy są domostwa zwrócone do jezdni szczytami. Składają się z murowanego dom parterowego i spichlerza, połączonych murem z brama wjazdową i wejściem dla mieszkańców. Mieszkańcy zajmowali się głównie rolnictwem i sadownictwem.

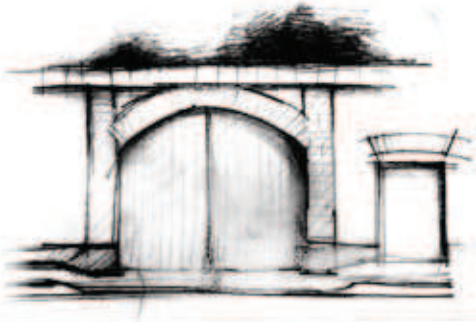

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

FUNDACJA ZAWSZE WARTO

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wolontariat dla dziedzictwa

kolonie józefińskie

JURASZOWA

RYS HISTORYCZNY

Januszowa leży w zachodniej części Beskidu Niskiego. Przed 1394 rokiem Januszowa była własnością szlachecką, a po 1394 roku stanowiła własność szpitala w Nowym Sączu. We wsi było 12 łanów kmiecych, ale nie było zagrodników, karczmy ani folwarku. Dziesięcinę snopową i konopną o wartości 12 grzywien zbierał ówczesny biskup krakowski. Rejestr z roku 1680 potwierdza poprzedni stan prawno – własnościowy. W latach 1782 – 1785 dobra te zostały skonfiskowane przez rząd austriacki i przekształcone w dobra kameralne, które z biegiem lat sprzedano na aukcjach prywatnych właścicieli.

Położenie miejscowości

Do dnia dzisiejszego nie zachowałay się budynki po kolonizacji józefińskiej.

Zastano tylko pojedyńcze budynki podobne do tych charakterystycznych dla zabudowy kolonizacji józefińskich.

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

FUNDACJA ZAWSZE WARTO

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wolontariat dla dziedzictwa

Kolonie józefińskie
Kadcza
(*Kadschau*)

RYS HISTORYCZNY

Wieś znajduje się na lewym brzegu Dunajca na wysokości 328 m. n.p.m. Po pierwszym rozbiorze Polski Kadcza należała do zaboru austriackiego. Podczas kolonizacji józefińskich w 1782 r. w wsi osiedliły się pierwsze rodziny niemieckie. Pod koniec XIX wieku koloniści zostali spolonizowani, a mała część z nich wyjechała ze wsi. W 1900r. wis liczyła: 582 mieszkańców mówiących po polsku, 564 rzymskokatolików, 11 żydów oraz 7 osób innych wyznań (głównie protestanckich).

Lokalizacja

Mapa miejscowości, źródło: [http://www.geoportal.gov.pl/]

Stan istniejący

We wsi możemy znaleźć dwa budynki wybudowene podczas kolonizacji józefińskich. Stan techniczny budynków określa sie jako dobry. Od strony ulicy elewacje zachowane są w dobrym stanie, tył jednego z nich jest zaniedbany i wykonany z innego materiału. Obydwa budynki posiadają typową architekturę z tamtego okresu i została ona zachowana w nienaruszonym stanie.

Mapa galicji, źródło: [http://www.galizien-germandescendants.com/]

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

FUNDACJA ZAWSZE WARTO

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wolontariat dla dziedzictwa

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

kolonie józefińskie

Łącko

RYS HISTORYCZNY

Łącko – wieś w Polsce położona w województwie małopolskim, w powiecie nowosądeckim, w gminie Łącko. Leży u ujścia potoku Czarna Woda do Dunajca (nad jego lewym brzegiem). Pod względem geograficznym znajduje się w Beskidzie Wyspowym oraz Beskidzie Sądeckim[2]. Jest siedzibą gminy Łącko.
Do roku 1772 własność klasztoru Klarysek w Starym Sączu, następnie dobra kameralne rządu austriackiego w prowincji Galicja (w zaborze austriackim wynikiem kolonizacji józefińskiej w latach 1772-1914 jako wioska pod nazwą Wiesendorf)

Istniejąca zabudowa

W 1872 roku w wyniku tzw. kasat józefińskich całe Łącko przeszło przeszło własność rządową (zabór austriacki). W tym samym czasie przeprowadzona została akcja osadnicza w wyniku której na Sądecczyźnie powstało łącznie 27 kolonii zamieszkałych przez osadników niemieckich. Na terenie miejscowości zaobsrwować można ślady ich działalności- budownictwo (m.in. budynki zwrócone szczytem dachu w stronę ulicy), układ tkanki zabudowy.

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

FUNDACJA ZAWSZE WARTO

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wolontariat dla dziedzictwa

kolonie józefińskie

Mokra Wieś

RYS HISTORYCZNY

Powstała na początku XII wieku niewielka wieś, pierwotnie nazywana Mokrą Dąbrową, która to nazwa funkcjonowała do XVIII w. Pierwsze zapisy miejscowości datowane są na lata 80. XIII w. są to: Dabrowa Mokra i Dubroua Mokra. Dzisiejsza nazwa ma pochodzić z lokalnej legendy, która mówi, że istniejąca kiedyś wieś Dąbrówka, którą nawiedziły duże opady deszczu, z tego powody wieś miała się zapadać. Mieszkańcy opuszczający wieś mieli się osiedlić w innym miejscu, który był terenem podmokłym, tak nową wieś nazwano Mokrą Wsią.

Położenie miejscowości

Istniejące budynki

Mapa z czasów Józefa II

Pierwszym wzmiankowanym sołtysem wsi był Goly, który dostał wieś wraz z przywilejami dziedziczenia od księżnej Kingi. Kolejnym sołtysem był Sieciech, który odziedziczył wieś, którą sprzedał Szymankowi.

W miejscowości nie zachowała się zabudowa poniemiecka. Można spotkać pojedyńcze budynki przypominające tamte czasy.

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

FUNDACJA ZAWSZE WARTO

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wolontariat dla dziedzictwa

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

kolonie józefińskie

MORAWINA

(Moszczenica Niżna)

RYS HISTORYCZNY

Pierwsze informacje o obecnej wsi Morawinie pochodzą z 1276 roku. Wtedy to wieś nazywała się Moszczenica Niżna. Założenie wsi datuje się na czasy Króla Kazimierza Wielkiego, kiedy to w 1348 roku założona została przez Jan Herbart na prawie niemieckim. Do 1782 roku Moszczenica Niżna była własnością klucza staromiejskiego włości klarysek starosądeckich. Od 1325 do 1573 roku istniała jako wieś parafialna, kolejno wcielona została do parafii starosądeckiej. Po 1782 roku należała do austriackiego skarbu.

Lokalizacja miejscowości względem Starego Sącza

Istniejąca zabudowa

Historyczna z czasów Józefa II

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

FUNDACJA ZAWSZE WARTO

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wolontariat dla dziedzictwa

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

RYS HISTORYCZNY

Z materiałów źródłowych wynika, że miejscowość powstała w 1324 roku. Król Władysław Łokietek nadał wójtowi Mikołajowi 40 łanów położonych między rzekami Osadlnica (obecnie Łubinka) i Jamnica (Jamnicki Potok). Szybko nastąpił karczunek lasu, zagospodarowanie terenu i w 1326 roku stanął w Mystkowie kościół parafialny pod wezwaniem św. Mikołaja. Mystków leżał na szlaku handlowym biegnącym z Nowego Sącza, przez Falkową do Biecza. Już w XVI w. istniała tutaj biblioteka parafialna. W roku 1427 wieś została wykupiona przez króla Władysława Jagiełło.

Pierwszy etap osadnictwa niemieckiego na ziemiach polskich, a szczególnie na Sądecczyźnie wiąże się z wprowadzeniem prawa magdeburskiego lub tzw. osadnictwa na prawie niemieckim (rozpoczęło się w okresie rozbicia dzielnicowego i trwało od XII do XIV wieku). W tym też czasie powstał Nowy Sącz lokowany na prawie magdeburskim przez Wacława II, króla czeskiego, który powołał ten nowy organizm miejski, jako przeciwwagę dla rdzennie polskiego Starego Sącza i obsadził ludnością niemiecką. W Mystkowie w roku 1812 było 10 Niemoców Katolików.

KOLONIE JÓZEFIŃSKIE
MYSTKÓW
Müstkau

ZDJĘCIE SATELITARNE

WYSTĘPUJĄCA ZABUDOWA

CENTRUM WSI WRAZ Z KOŚCIOŁEM

MAPA AUSTRO- WĘGIER Z 1906 r.

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

FUNDACJA ZAWSZE WARTO

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wolontariat dla dziedzictwa

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

NASZACOWICE - KOLONIA JÓZEFIŃSKA CZĘŚĆ 1

Naszacowice położone są w Kotlinie Sądeckiej, na lewym brzegu Dunajca, u ujścia rzeki Słomki i Jastrzębika. Nazwa wsi pochodzi od jej założyciela Nosacza, a nie - jak mylnie podaje jedna z tez - od Sącza. Spis miejscowości z 1794 podaje dwie nazwy: Naszacowice i Naschatowitz Colonia. Wysoko ponad dolinę Dunajca wznosi się wzgórze zwane Zamczyskiem, gdzie znajdują się dobrze zachowane relikty rozległego grodziska wczesnośredniowiecznego. Do dziś przetrwały potężne wały otaczające główny człon oraz liczne podgrodzia. Wieś, ulokowana 1295 na prawie magdeburskim, należała przed rozbiorami Polski do zakonu klarysek ze Starego Sącza. W 1789 w ramach akcji kolonizacyjnej cesarza austriackiego Józefa II osiedliło się tu 8 rodzin niemieckich.

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

FUNDACJA ZAWSZE WARTO

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wolontariat dla dziedzictwa

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

OLSZANKA

ZIEMIA SĄDECKA

KOLONIA JÓZEFIŃSKA

OLSZANKA- KOLONIA JÓZEFIŃSKA

NAZWA NIEMIECKA **OLLSCHAU**

OSADA ZAŁOŻONA W 1784 ROKU, POŁOŻONA W DOLINIE RZEKI JASTRZĘBIK, W BESKIDZIE WYSPOWYM NA WYSOKOŚCI OD 320 DO 430 M N.P.M. INTEGRALNĄ CZĘŚCIĄ WSI OLSZANKA SĄ PRZYSIÓŁKI: BUDZYŃ, ŚWIERCZE, WYDARTA, ZALESIE, ZAWSIE.

LUDNOŚĆ OSIEDLEŃCZA W OLSZANCE O WYZNANIU EWANGELICKIM- REFORMOTORSKIM.

W ROKU 1900 MIEJSCOWOŚĆ LICZYŁA 338 KATOLIKÓW, 6 ŻYDÓW, 73 EWANGELIKÓW, WSZYSCY PODALI JĘZYK POLSKI.

W ROKU 1921 ODNOTOWANO 32 EWANGELIKÓW, NIKT NIE ZADEKLAROWAŁ NARODOWOŚCI NIEMIECKIEJ.

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

FUNDACJA ZAWSZE WARTO

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wolontariat dla dziedzictwa

kolonie józefińskie

PIĄTKOWA

RYS HISTORYCZNY

Wieś leży w zachodniej części Beskidu Niskiego przy drodze krajowej 28. Piątkowa powstała w wyniku osadnictwa mieszczan sądeckich. Pierwsze wzmianki pochodzą ze „Zbioru dokumentów małopolskich" z 1320 roku.

Istniejąca zabudowa

Położenie miejscowości

W miejscowości nie zachowały się zabudowania po koloniach józefińskich.

Można jedynie znaleźć budynki drewniane podobne do tych z czasów kolonii józefińskich.

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

FUNDACJA ZAWSZE WARTO

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wolontariat dla dziedzictwa

Kolonie józefińskie
Podegrodzie
(*Zaundorf*)

RYS HISTORYCZNY

Miasto położone jest na lewym brzegu Dunajca, w centrum kotliny Sądeckiej. Leży na wysokości ok. 340 m npm. I jest jedną z najstarszych miejscowości na Sądecczyźnie. Po I rozbiorze miasto weszło w skład państwa Austriackiego. W 1784 roku w Podegrodziu osiedliło się 5 rodzin (30 Niemców – katolików). W 1789 roku kolonizacja została przerwana. Część kolonistów wyjechała z miasta reszta spolonizowała się.

Lokalizacja

Mapa miejscowości, źródło: [http://www.geoportal.gov.pl/]

Stan istniejący

W miejscowości został tylko ślad w po koloniach józefińskich. W Podegrodziu można znaleźć 2 budynki wybudowane w okresie kolonizacji i posiadające chrakterystyczne elementy dla tego budownictwa, takie jak: usytupowanie kalenicy w stronę ulicy. Są one remontowane i posiadają dobudówki od strony południowo-zachodniej. przed domem towarzyszy duży ogród. Są one odnowione i utrzymane w dobrym stanie.

Mapa galicji, źródło: [http://www.galizengermandescendants.com/]

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

FUNDACJA ZAWSZE WARTO

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wolontariat dla dziedzictwa

kolonie józefińskie

RYTRO

RYS HISTORYCZNY

Miejscowość położona w Beskidzie Sądeckim nad Popradem. Powstanie Rytra wiąże się z zamkiem, u podnóży którego zlokalizowana miejscowość. Zamek strzegł granic Królestwa Polskiego, zamek służył również jako siedziba celników. Dokładna data powstania zamku jest nieznana. Z zapisków wiadomo, że w 1224 r. na okolicznych ziemiach osiedlili się rycerze niemieccy, zwani ritterami (Ritter, słowo po niemiecku oznaczające rycerza, od którego bezpośrednio wywodzi się nazwa Rytro). Rycerze mogli posiadać w Rytrze drewnianą warownię, na miejscu późniejszego zamku. Rytro ze względu na swoje położenie pełniło głównie cele obronne. Pierwsze udokumentowane wzmianki o istnieniu Rytra są z 1312r. W dokumencie Władysław Łokietek zezwala klasztorowi klarysek na pobieranie cła.

zabudowa istniejąca

Położenie miejscowości

mapa historyczna

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

FUNDACJA ZAWSZE WARTO

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wolontariat dla dziedzictwa

kolonie józefińskie

STADŁA

RYS HISTORYCZNY

Stadła zlokalizowane są na lewym brzegu Dunajca w środkowej części Kotliny Sądeckiej. Nazwa wsi kojarzona jest z dawnymi czasami, w których na terenie wsi wypasano stada. Historyczny rys wsi związany jest z klasztorem Klarysek w Starym Sączu. W 1781 na terenach zlokalizowanych nad Dunajcem (na zachód od Nowego i Starego Sącza)rozpoczęła się akcja kolonizacyjna. Kolonizowaniem tych obszarów dowodził cesarz Austriacki Józef II. Do Stadła w tym czasie przybyło 20 rodzin. Wszystkie rodziny osadnicze otrzymały ziemię oraz dom z zabudowaniami gospodarczymi. Dodatkowo klaryski kościół z 1786 roku został zamieniony na zbór ewangelicki i służył kolonistom z Podrzecza, Gabnia, Olszanki, Naszacowic i Świerkli. Wieś Stadła stanowiły drugi co do wielkości ośrodek niemczyzny na terenach Sącza.

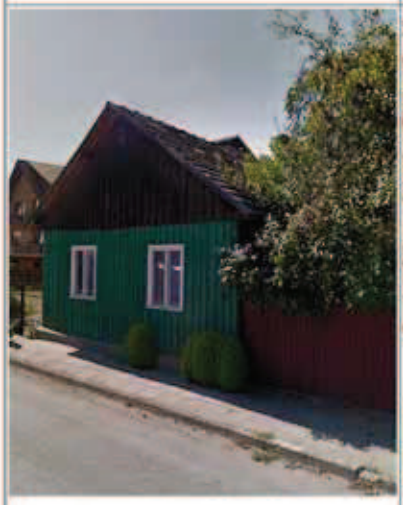

Istniejąca zabudowa

W Stadłach zobaczyć można jedynie pozostałości po koloniach józefińskich, ciągła zabudowa nie zachowała się do dnia dzisiejszego (tak jak w Gołkowicach Dolnych). Na poniższej mapie zaznaczono przykłady takowych zabudowań.

Położenie miejscowości

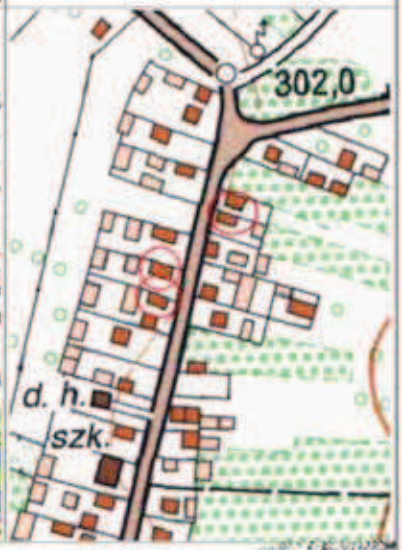

Domy pojedyńcze, bez ciągłej linii zabudowy

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

FUNDACJA ZAWSZE WARTO

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wolontariat dla dziedzictwa

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

RYS HISTORYCZNY

Pierwsza wzmianka na temat Starego Sącza datowana jest na 1257 r., kiedy to książę krakowsko-sandomierski Bolesław Wstydliwy nadał księżniczce węgierskiej Kindze ziemię sądecką obejmującą tereny w trójkącie: Biecz – Limanowa – Podoliniec (obecnie Słowacja) jako zastaw za posag wniesiony do Polski. Kinga uwłaszczyła otrzymanymi dobrami założony przez siebie starosądecki klasztor klarysek. W tym samym czasie przeniesiono do Starego Sącza z Podegrodzia siedzibę lokalnych władz. W 1358 r. Kazimierz III Wielki zezwolił na lokację Starego Sącza na prawie magdeburskim, jednocześnie zwolnił miasto od danin. W 1410 r. miasto zostało spalone przez wojska Zygmunta Luksemburskiego dowodzone przez Ścibora ze Ściborzyc. W 1683 r. król Jan III Sobieski po stoczonej bitwie pod Wiedniem, w drodze powrotnej do Warszawy odwiedził miasto, by pokłonić się szczątkom księżnej Kingi. Poparł wówczas starania o beatyfikację Kingi, a w 1690 r. papież Aleksander VIII ogłosił Kingę błogosławioną. Właśnie tu w centralnym miejscu trójkąta na dogodnym szlaku handlowym, po drodze do rodzinnych Węgier – Pani tych ziem Kunegunda lokuje dwa klasztory o regule franciszkańskiej męski i żeński (o regule Św. Klary). Od tego momentu Stary Sącz staje się ważnym ośrodkiem na tej niezbyt gęsto zaludnionej połaci Rzeczpospolitej. Jako miasto znajdujące się pod jurysdykcją klasztoru, żyło i rozwijało się u jego boku, przeżywało wzloty i upadki, cierpiało najazdy Tatarów i innych nacji, a także wojny domowe. Po aneksji dokonanej przez Austrię w r. 1770 i przyłączeniu Starego Sącza do tej monarchii, decyzją ówczesnego cesarza Józefa II odebrano Klaryskom władztwo nad miastem i okolicznymi wsiami. Po I rozbiorze Polski Stary Sącz wszedł w skład Galicji. Do Polski wrócił w 1918 r.

KOLONIE JÓZEFIŃSKIE

STARY SĄCZ

STARY SĄCZ ZDJĘCIE SATELITARNE

WYSTĘPUJĄCA ZABUDOWA

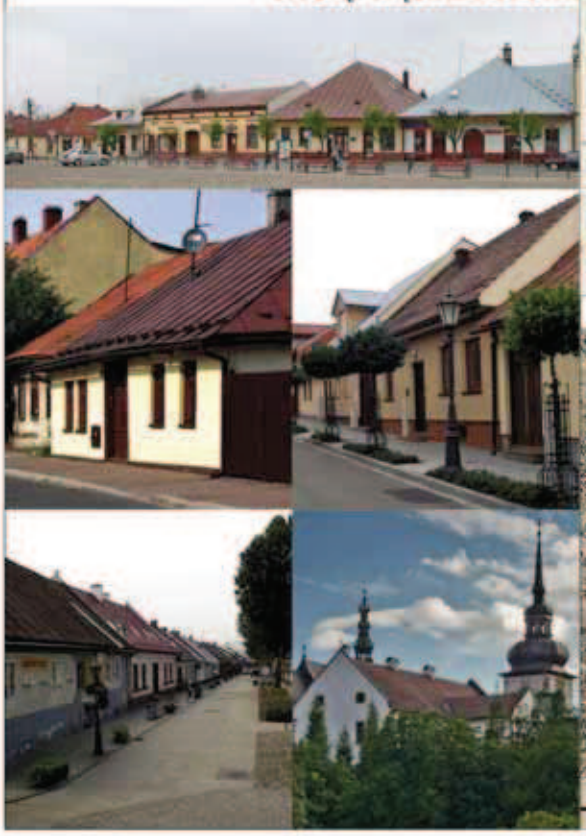

MAPA AUSTRO- WĘGIER Z 1906 r.

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

FUNDACJA ZAWSZE WARTO

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wolontariat dla dziedzictwa

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

STRZESZYCE - KOLONIA JOZEFINSKA CZĘŚĆ 1

Strzeszyce znajdują się na północno-wschodnim krańcu Beskidu Wyspowego. Zabudowania i pola uprawne miejscowości położone są na prawym brzegu rzeki Łososina, która tworzy w tym miejscu dość szeroką dolinę, oraz w dolinie potoku Zmiączka.

Interesującym epizodem w historii Strzeszyc (oraz Żbikowic), było osadzenie w roku 1783 kolonistów niemieckich, celem zgermanizowania tych regionów Galicji. Do dnia dzisiejszego zachował się charakterystyczny dla osadnictwa niemieckiego układ zabudowy centrum wsi. Domy posadowione są regularnie po obydwóch stronach ulicy-rynku i zwrócone do niej szczytem. Za zabudowaniami rozciągały się łany przynależne do danego gospodarstwa. Zwraca uwagę budynek kaplicy filialnej kościoła ojanowickiego. Pierwotnie w tym budynku był zbór protestancki, potem ochronka i szkoła katolicka, prowadzona przez Siostry Służebniczki NMP.

Rewitalizacje zabytkowego układu przestrzennego Strzeszyc przeprowadzono w 2010 r. z funduszy Unii Europejskiej, Gminy Laskowa i Małopolskiego Urzędu Marszałkowskiego.

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

FUNDACJA ZAWSZE WARTO

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wolontariat dla dziedzictwa

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

SZCZEREŻ

ZIEMIA SĄDECKA

KOLONIA JÓZEFIŃSKA

SZCZEREŻ- KOLONIA JÓZEFIŃSKA

NAZWA NIEMIECKA **ERNSDORF**

OSADA ZAŁOŻONA W 1784 ROKU, POŁOŻONA NA GRZBIECIE WZGÓRZA ROZCIĄGAJĄCEGO SIĘ ZE WSCHODU NA ZACHÓD, WZNOSĄCEGO SIĘ PO PÓŁNOCNEJ STRONIE DUNAJCA. OSADA ROLNICZA, KTÓREJ TERENY ROLNE WYSTĘPOWAŁY PO POŁUDNIOWEJ, SŁONECZNEJ STRONIE STOKU.

ERNSDORF POCZĄTKOWO ZAMIESZKIWAŁA LUDNOŚĆ MIESZANA LUTERAŃSKO-REFORMOWANA, KTÓRA STANOWIŁA CAŁOŚCIOWY ODSETEK OSÓB ZAMIESZKUJĄCYCH MIEJSCOWOŚĆ.

SZCZEREŻ NA PRZEŁOMIE XIX I XX WIEKU ZAMIESZKIWANA BYŁA PRZEZ 20 NIEMCÓW WYZNANIA KATOLICKIEGO.

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

FUNDACJA ZAWSZE WARTO

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wolontariat dla dziedzictwa

kolonie józefińskie

ŚWIERKLA

RYS HISTORYCZNY

Wieś położona jest w południowo-wschodniej części Beskidu Wyspowego. Świerkla była osadą klasztorną. W czasie kolonizacji przeprowadzonej przez cesarza Józefa II w Świerkli, mieszkali osadnicy niemieccy. Po likwidacji klasztoru za czasów zaboru austriackiego w obrębie wsi pojawili się osadnicy niemieccy oraz żydowscy. Przed II wojną światową na jej terenie żyła jedna rodzina żydowska - Zwinklerowie prawdopodobnie w 1940r. wywiezieni do obozu w Brzezince. W lipcu 1944 na rozkaz władz niemieckich, pozostałe przesiedlone rodziny, byli zmuszeni do szybkiego wyjazdu na teren Niemiec.

Położenie miejscowości.

Na terenie miejscowości nie znaleziono zabudowań poniemieckich. Można wyróżnić pojedyncze domy, które nawiązują do takowej architektury.

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

FUNDACJA ZAWSZE WARTO

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wolontariat dla dziedzictwa

Kolonie józefińskie **Świniarsko** *(Schweinsanger)*

RYS HISTORYCZNY

Wieś położona w samym centrum Kotliny Sądeckiej u ujścia potoku Trzerzewinka. Pierwsze wzmianki o kolonizacji niemieckiej pochodzą z roku 1783. Do wsi przybyła ludność luterańsko-reformowana. W 1900 roku w mieście mieszkało 645 katolików, 5 żydów, 31 ewangelików wszyscy deklarowali język polski. W roku 1921 nikt z mieszkańców nie deklarował narodowości niemieckiej, koloniści wyprowadzili się z wsi lub zostali spolonizowani.

Lokalizacja

Mapa miejscowości, źródło: [http://www.geoportal.gov.pl/]

Stan istniejący

Stan techniczny zabudowań poniemieckich na terenie miejscowości określa się jako bardzo zły. Budynki nadają sie do konserwacji i wiekszości grozi zawalenie. Wygląd wpływa negatywnie na estetyczny osbiór wsi. Pozostałe budynki z czasów koloni józefińskich zostały zburona a na ich miejsce powstały dowe domy jednorodzinne. Niektóre z domów posiadają pojedyncze cechy, nawiązujące do stylu budowania podczas kolonizacji.

Mapa galicji, źródło: [http://www.galizengermandescendants.de/]

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

Kolonie józefińskie:

Barcice
Biczyce Dolne
Biegonice
Chełmiec
Dąbrówka
Gaboń
Gaj
Gołkowice
Juraszowa
Kadcza
Łącko
Mokra Wieś
Morawina
Mystków
Naszacowice
Olszanka
Piątkowa
Podegrodzie
Rytro
Stadła
Stary Sącz
Strzeszyce
Szczereż
Świerkla
Świniarsko
Żbikowice

kolonie józefińskie

ŻBIKOWICE

RYS HISTORYCZNY

Miejscowość leżąca w gminie Łososina Dolna. Historia Żbikowic sięga roku 1333, której akt erekcyjny można znaleźć w kościele parafialnym w Jakubowicach. W tym samym roku Żbikowice zostały ofiarowane Zakonowi św. Klary przez królową Kingę. Ówczesnymi mieszkańcami wsi byli gospodarze, dla których pracowali zagrodnicy. W Żbikowice znajdowały się dwa młyny, dwór żbikowicki oraz karczma. W XVIII w. w Żbikowicach osiedlili się koloniści niemieccy w liczbie 11 rodzin. Kolejnymi osadnikami Żbikowic byli Żydzi, którzy przybyli na początku XIX w.

Istniejąca zabudowa

Położenie miejscowości

Na terenie miejscowości znajduje się dawny cmentarz choleryczny (miejsce pochówku ludzi zmarłych na cholerę), który został zniszczony w okresie międzywojennym. Na miejscu cmentarza wybudowana została kaplica p.w. Matki Boskiej Bolesnej w 1868 r.

Kapliczka - dawny cmentarz choleryczny

Na terenie miejscowości nie zachowały się zabudowania z czasów kolonizacji józefińskiej. Można natomiast zauważyć kilka starych budynków, zbliżonych do takowego budownictwa.

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa

FUNDACJA ZAWSZE WARTO

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wolontariat dla dziedzictwa

Wybrana bibliografia:

1. A. Artymiak, *Z dziejów osadników niemieckich na Sądecczyźnie*, Nowy Sącz 1928.
2. *Dzieje miasta Nowego Sącza*, pod red. F. Kiryka, t. I, Kraków-Warszawa, 1992.
3. M. Grabski, *Osadnictwo niemieckie na Sądecczyźnie w XVIII wieku*, „Almanach Karpacki „Płaj, tom 19: 1999,.
4. D. Iwińska, *O osadnikach józefińskich na Sądecczyźnie i ich kulturze – w aspekcie budowy sektora kolonistów niemieckich w Sądeckim Parku Etnograficznym*, „Zeszyty Sądecko-Spiskie", t. I, Nowy Sącz 2006, s. 69-72.
5. J. Hetmańczyk ,*Koloniści Józefińscy w Zagorzynie koło Łącka*, Wydawca: Stowarzyszenie „Brynica" w Dobieszowicach, 2015.
6. M. Kornecki, *Stadła –Świniarsko. Dawny zbór dziś kościół*, Kraków 1998.
7. M. Kroh, *Sądecki Park Etnograficzny. Przewodnik*. Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu, 2015.
8. J. Langer, *Ślady niemieckiej kolonizacji w architekturze środowiska małomiasteczkowego w Karpatach*, „Zeszyty sądecko-spiskie", t. I, Nowy Sącz 2006.
9. W. Śliwiński, *Architektura sektora kolonistów niemieckich w Sądeckim Parku Etnograficznym*, „Zeszyty Sądecko-Spiskie", t. I, Nowy Sącz 2006, s. 73-79.
10. W. Śliwiński, *Kolonizacja niemiecka na Sądecczyźnie (1781-1786) (studium historyczne)*, „Zeszyty Sądecko-Spiskie", t. II, Nowy Sącz 2007, s. 71-83.

Materiały elektroniczne:

http://www.stary.sacz.pl
http://chelmiec.pl
http://www.lacko.pl
http://www.podegrodzie.pl
http://www.galiziengermandescendants.org/

Opracowanie przygotowane przez wolontariuszy-studentów Koła Naukowego Młoda Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej w ramach projektu Kolonie Józefa realizowanego przez Fundację „Zawsze Warto" w roku 2017.

Dofinansowano w ramach Programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wolontariat dla dziedzictwa